

PÕLVNEMISLUGU

Sugu ei lahku soosta, võsu ei veere kannusta. (Väike-Maarja)

Nr. 13

oktoober

1999.a.

Kui mõelda tagasi möödunud suvele, siis toimus sel aastal mitu tähelepanuväärset üritust, millest meie seltsi esindajad osa võtsid. Nendeks üritusteks olid: Eesti kodu-uurimise seltsi 60. aastapäevale pühendatud konverents ja näitus; V vabahariduse konverents Eesti Vabaharidusliidu ja Õpiringide Seltsi SEMUD 5. aastapäeva tähistamiseks; kongress "Eestluse elujõud" – uue aastatuhande väljakutse; Eesti Vabaharidusliidu IV suvelaager Lihulas ja Kaika ülikool Lepistu põhikoolis. Kuna osalesin kõigil nendel väljaarvatud viimane – võin tõdeda, et EGS-il on vaja ennast rohkem laiemale avalikkusele tutvustada ning võtta üle teiste mittetulundusühingute kogemusi.

Julgen öelda, et EGS-i juubelihooaeg – sügis 1999. – kevad 2000.a. – algas 2.oktoobril seltsi juhatuse koosolekuga esimehe Harry Talvoja kodus Tallinnas Mustamäel. Juhatusel olid kohal H. Talvoja, H. Onno, H. Annilo, T. Tammer, J. Lankots, J. Münter ja A. Härma. Koosolekule olid kutsutud ka Pärnu osakonnast M. Neitsov ning Tallinna osakonnast K. Kesküla ja A. Roomets.

Koosolekul arutati:

- mormoonidelt mikrofilmide ostmist ja otsustati paralleelselt nende läbirääkimistega uurida võimalust Eestis uusi filmikoopiaid valmistada
- meie esindajate vastuvõtmise eest Soome suguvõsaurijate tänamist ja edasist koostööd nendega
- seltsi aruandlust
- suguvõsaurimise õpetamist Tallinna kultuurirahvaülikoolis
- seltsi töö suundi aastal 2000 ja edaspidi

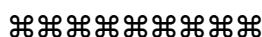
Juhatus pani lõplikult paika seltsi 10.aastapäeva tähistamise ürituste kuupäevad. Aastapäevanäitus algab 9.märtsil 2000.a. Akadeemilise Raamatukogu fuajees ja kestab 3 nädalat. Laupäeval 18.märtsil toimub Rävalla puiesteel teaduslik konverents.

Peale pikki kaalutlusi otsustati EGS-i aastakoosolek koos valimistega korraldada järgmisel päeval s.o. pühapäeval 19.märtsil 2000.a.

Tallinna osakonna uue hooaja esimesele üritusele Katleri Põhikoolis kogunes ligi 50 inimest, nendest 3 uut liiget. Minutilise leinaseisakuga mälestasime meie hulgast käesoleval aastal lahkunud Endla Nugist ja Rafael Tuisku. H. Talvoja tutvustas eelpoolmärgitud juhatuse koosoleku otsuseid ning kursust Tallinna kultuurirahvaülikoolis. Uued liikmed andsid oma elust ja tegevusest lühiülevaate. Uueks Tallinna osakonna esimeheks valiti Kalle Kesküla, kellele anti volitused ise meeskond komplekteerida. Peaaegu kogu teadliku elu suguvõsaurimisega tegelenud hr. Voldemar Vitkin on otsustanud nüüd ka seltsi liikmeks astuda ja tutvustas oma elutööd. Osa tema 21 köitelisest uurimusest oli väljas ka Olustvere suvepäevade näitusel. 1996.aastal on tema sulest ilmunud põhiliselt täitmist vajavatest peretabelitest koosnev vihik "Minu suguvõsa". Seekord tutvustas ta aga ilmutumist ootava suguvõsaurimise käsiraamatu sisukorda.

Väga vajalikku informatsiooni saime hr. Väino Mäe'lt, kes tutvustas Eesti Ajalooarhiivis läbiviidavat lugejakaartide ümberregistreerimist.

Ants Roomets

TALLINNA OSAKONNAGA LIITUNUD UUSI LIIKMEID:

1.	TIINA KLEMM	04.09.1966.	Tallinn	Siili 7/9 – 82	
			Jõgevamaa, Laiuse		- SAAR
2.	LAINA REPNAU	02.03.1927.	Tallinn	Tedre 85 – 50	
			Kose, Hageri, Nissi		- JOHANSOHN,
			Pühalepa		- REPNAU, KUUSKOR,
					- UMBERG, JAKSMANN

Kuni su küla veel elab..

Saare maavalitsuse palvel koostas meie mees Kalle Kesküla juhise, kuidas saada andmeid oma koduküla ja selle inimeste kohta. Autori loal avaldame selle ka käesolevas lehes.

KÜLA AJALOO UURIMINE

See on üks võimalus kaduma kippuva külavaimu taastamiseks. Vanasti oli külaelanike ühtekuuluvustunne palju tugevam kui praegu.

Uurimist tuleks alustada vanemate külaelanike küsitlemisega. Küsitlemise plussiks on sellise info saamine, mida kirjallikes allikates pole ja mis läheb kaduma koos eakate inimeste kadumisega. Küsitlemise miinuseks on võimalikud faktivead, mistõttu olulisemaid fakte peab teistest allikatest üle kontrollima. Lähimad kirjalikud allikad ajaloo uurimiseks asuvad vallavalitsuses. Sealsamas võib asuda ka nõukogudeaegne külanõukogu arhiiv. Lähimast raamatukogust tuleks küsida, milliste aastate kohta on säilinud kõik kohalikud ajalehed. Siinkohal on eriti olulised just vanad kolhoosilehed jms.

Palju kasulikku materjali saab maakonnaarhiivist ja kohalikust muuseumist.

Saaremaal näiteks on sellise materjali jaoks omaette arhiiviraamatukogu, mis töötab Saaremaa Muuseumi juures. Väga oluline allikas on kohalik perekonnaseisuameti arhiiv, kuigi seal uurijaid ei teenindata.

Maakonna tasandil tuleks lahendada ka üks uurimisega seotud organisatsiooniline küsimus, nimelt juhendaja leidmine. Iseoma tarkusega uurija kahjuks kaugele ei jõua, uurimise edenedes kasvab küsimärkide arv paraku kiiremini kui vastused kätte tulevad. Kui oma kitsa teema kohta tekkinud küsimustele keegi teine tavaliselt vastata ei oskagi, siis paljudele üldküsimustele (valla ajalugu, küüditamine, sõjad, näljaajad, uurimise meetodika jne.) on vastus kuskil üsna lähedal olemas ja selle teada saamiseks tuleb mõne mõttekaaslasega mõtteid vahetada. Igas maakonnas on kodu-uurimine mingil kujul olemas (Raplas kodukandi liikumine, Viljandis suguvõsaurimine jne.), iga külauurija peab ise endale selle õige seltsi ja juhendaja leidma.

Seltsi võib leida ka vabariigi tasandilt: Eesti Kodu-uurimise Selts, Eesti Genealoogia Selts, Eesti Muinsuskaitse Selts jne. Taasiseseisvunud Eestis on see pilt veel kirju ja reklaami vähe, aga küllap leidub igale külauurijale mingisugune seltsielu võimalus, et kogemusi vahetada.

Tõsine külauurija peab kindlasti ära käima nii Tartus kui Tallinnas. Alustada võiks Toompealt, seal on kaks arhiivi – Perekonnaseisuameti arhiiv ja Tehnikaarhiiv.

Tehnikaarhiivis Toomkooli 7 on eestiaegse maareformi kaardid, suured ja värvilised. Näiteks minu koduküla kaart on meeter korda poolteist, sellel on kirjas kõigi maatükkide küljepikkused ja nurgaasimuudidki, kohanimedest rääkimata. Perekonnaseisuameti arhiiv asub Toompea lossi keldris, selle sissepääs on lõunapoolses lossiaias. Seal on hoiul nii tsaariaegset, eestiaegset kui nõukogudeaegset materjali. Selle arhiivi väärtuslikuma osa moodustavad kirikuraamatud, mida nimetatakse personaalraamatuteks. Personaalraamatuid hakati pidama luteri kirikutes pärast massilist õigeuskusku siirdumist, neis sisaldub luterlike perede genealoogia ajavahemikus 1850 – 1925. Arhiivi miinuseks on lugemissaali

3

puudumine, mistõttu uurijaid ei teenindata. Eesti Genealoogia Selts on mikrofilminud oma liikmete tarbeks personaalraamatuid, kuid see töö on väga kallis (üks kihelkond maksab üle 1000 krooni, sõltuvalt elanike arvust).

Riigiarhiivis Maneezi 4 on palju head materjali ja seal teenindatakse normaalselt. Kõigepealt tuleks uurida 1939.aasta talundilehti, mis sisaldavad kõiki olulisi andmeid kõikide talude kohta (käimasolev maareform toetubki nendele andmetele). Mul on õnnestunud tutvuda ka 1920. ja 1929. aastal koostatud talundilehtedega.

Samas arhiivis hoitakse eestiaegseid vallavalitsuste dokumente sealhulgas näiteks külaelanike nimekirju. On andmeid tolleaegsete seltside ja ühingute tegevusest. Väga põhjalikke andmeid sisaldavad maa-ametite fondid jne.

Enne Tartusse või Tallinnasse sõitmist peaks läbi lappama kaks raamatut:

- Eesti Ajalooarhiivi fondide loend, Tartu 1992
- Eesti Riigiarhiivi fondide teatmik, I osa, 1917-1944, Tallinn 1993.

Eriti tähtis on eeltöö enne Tartusse minekut. Ajalooarhiiv on Eesti tõsiseim arhiiv, seal hoitakse arhivaale daatumitega enne 1917.aastat. Seda arhiivi kasutavad eeskätt professionaalsed ajaloolased, aga teenindatakse kõiki soovijaid. Vajalik on saksa keele ja gooti kirja oskus, muidu jääb mõni asi arusaamatuks.

Ajalooarhiivi mineja peaks orienteeruma kodukoha ajaloo sõlmpunktides, teades mõisa saksakeelset nime, mõisavaldade liitmisel (1891) tekkinud valla nime, kihelkonda, kubermangu. See pealtnäha lihtne asi võib vähemteadliku uurija üsna kiirelt rappa viia. Näiteks minu kodukülalast läbivoolav jõgi oli kihelkondade piiriks, mõisate omavaheliseks piiriks ja valdade piiriks - seda teadmata oleksin Tartus vaid poolt küla uurida saanud.

Aga mida Tartu arhiivist üldse otsida tuleks? Parimad külaajaloo allikad on vanad kaardid, eeskätt mõisakaardid. Kui leiate talumaade kruntimise kaardi oma küla kohta, on sõit Tartusse juba plussis. Võib leida isegi kodutalu kaardi, kui talu päriseks osteti. Kaarte on laiali mitmes fondis, seetõttu ei pruugi selle õige leidmine kohe õnnestuda – Tartus on aega ja püsivust vaja.

Kindlasti tuleb välja tellida vallavalitsuse ja -kohtu dokumendid. Kui veab, saate sirvida rulliraamatut (vallakogukonna liikmete nimekirja). Kasuks tuleb valla- või külakooli paberite lehitsemine.

Sammhaaval ajas tagasi minnes on oluliseks pidepunktiks viimane hingeloend 1858. Hingeloendid olid taluperede nimekirjad paaraha arvestamiseks, neid koostati ja täiendati regulaarselt 1782.aastast alates. Et hingeloendeid peeti mõisate kaupa, vajab neist oma küla elanike väljanõppimine vastavaid taustateadmisi.

Hingeloendite järjepidevuse tõttu on võimalik saada ülevaade ka priinimede panekust – Liivimaa 1826.aasta ja Eestimaa 1834.aasta hingeloendites on priinimed juba kirjas, vaja vaid kõrvutada neid eelmise hingeloendiga. See ei ole raske, sest iga pere ees on number, mis tähistab selle pere kohta eelmises hingeloendis.

Priinimede analüüs võib olla küla ajaloo oluline nurgakivi.

Tartus on hoiul valdav osa Eestimaa ja eestikeelse Liivimaa kirikuraamatutest.

Kirikumeetrikat hakati pidama Rootsi aja lõpus. Iga pere või konkreetse isiku tasandil on kirikumeetrika kõige täpsem ajalooallikas, külaaurijale aga pole kuupäevad nii kaugest minevikust eriti olulise tähtsusega. Küll aga võiks sünnimeetrikat lugedes välja kirjutada näiteks vaderid ja vaderite ametid, see on külaajaloo uurimisel väga oluline allikmaterjal.

Ootamatuste eest pole kaitstud ükski uurija. Näiteks mul tuli aastaid üle jõe (ühelst kihelkonnast teise) hüpata, enne kui avastasin, et suur osa külaelanikke käis hoopis linnakirikus ega hoolinud eriti paljuräägitud sunnismisusest. Tuli välja isegi paar sellist peret, kes mõisa hingeloendis olid ühe, linnakirikus aga teise priinime all. Õigupoolest tahetigi saada saksa nimega linnakodanikuks või maksuvabaks käsitööliseks, sest priinimi ei teinud vabaks.

Külauurimise omaette lõik on kohanimed. Siin on allikmaterjaliks kõik eelpoolõeldu, kust nimekaupa noppides ainulaadse külapildi kokku panna saab. On ju iga kohanimi unikaalne ja nõuab omaette uurimist.

Kalle Kesküla

Nasva külast

Töötelefon Tallinnas 6 207 890

Toimetuse märkus: Kalle Kesküla on koostanud ka oma kodukandi kalapüügikohtade ja kalapüügiga seotud kohtade nimistu. Näiteid sellest: Janno auk – räämepüügikoht Kulli all Koolisihi joonel ja Linnusita Maa – kivine väikesaar Abrukast lõunas, angerjapüügi koht. Veel on ta koostanud nimistu “Saaremaa EGS-i andmepangas”

TALUJUTUD V

Helgi Laht

Hämaratel õhtutel, kui pere oli päevatööd väljas lõpetanud ja tuppa kogunenud, õhtusöök podises pliidil, siis õpetasid onu Viktor ja tädipoeg mulle varjuteatrit. Käte ja sõrmede abil moodustati petrooleumilambi valgel seinale igasuguseid looma- ja linnukujutisi ning need varjuloomad rääkisid mõnikord juttu, tegid linnu- ja loomahääli, vahel “lavastasime” tädipojaga mõne loomajutugi.

Ja lõhnad ja helid! Ma pole enam aastakümneid näinud niidul kasvavat ööviulit, aga selle lõhna mäletan lapsepõlvest. Siis polnud see lill mingiks harulduseks. Talumaadel oli neil kindel kasvukoht. Liide-tädi peenral õitsesid öölevkoid. Seda lõhna jagus sumedatel

suveõhtutel tuppagi. Õitsev kalmus tiigi ääres, sirel, ööbikulaul, käo kukkumine metsas, pääsukeste vidin räästa all, öökulli huik ja varese kraaksatus või haraka kädin aiateibas – need olid tavalised talu hääled ja lõhnad koduloomade ja

4

–lindude omadest rääkimata. Eriline lõhn oli pestud puupõrandal, toanurka pandud noorel kasel, eriliselt lõhnas õunaait ja maasaun, ahjust võetud tuline leib, mida oli küpsetatud kapsalehel, Liide-tädi viljakohv jne.

Leivategu on minu mälestustes seotud rohkem onunaise Roosiga. Kui väike olin, pani ta ahjusuu juurde mulle väikese kaapekakukese, mis lõhnas hästi ja võiga määritult oli väga isuäratav. Liide-tädi tegi tihti magushaput leiba, mis maitses tervele perele, just tema käes õnnestus selline leivategu eriliselt. Teised võisid ka teha magushaput leiba, kuid kellegi teise poolt valmistatud leib ei olnud nii hea maitsega. Ja Liide-tädi poolt valmistatud kohv oli eriliselt aroomikas, teiste tädide ja onunaiste poolt valmistatud kohv ei lõhnanud nii. Ma nägin tihti, kuidas ta ise viljakohvi valmistas. Viljakohvi jaoks sigurid kasvatas tädi ise. Kohvi valmistas ta erisorti viljadest, lisas herneid ja... Kahjuks ei mäleta enam, mida ta veel lisas ja millises vahekorras. Selle segu pani ta brennerisse, sellisesse pikavarrelisse kahe poolega metallpanni, mille sulges klõpsuga. Ta pruunistas segu ahjus süte kohal, pidevalt brenneri sisu raputades ja brennerit tule kohal keerutades. Seejärel jahvatas kohvi suures neljakandilises kohviveskis, seda veskit oli sületäis. Pärast kallas tädi jahvatatud kohvi veski sahtlikesest kohvipurki, mis oli tal ka eriline ja vanaaegsete piltidega, nagu oli eriline ka tema helesinine emailleeritud pika tilaga suur kohvikann.

Ääretult põnev oli ka see päev, kui masinarahvas kokku tuli. Siis oli viljapeksmise aeg ja traktor vedas kohale viljapeksumasina. Talgulistena käidi üksteist abistamas. Juba varem oli kokku lepitud, millist marsruuti mööda viljapeksumasin liigub. Oli arutatud sedagi, kes ja millisest talust mitme hobuse ja vankriga appi tuleb. Rukkihakid veeti põllult hobustega masina juurde. Kui siis viljapeksumasin tööle hakkas, oli seda undamist ja müra nii palju, et masina lähedal oli võimalik ainult karjades rääkida. Aganatega tegelesid naised. See oli kõige vastikum töö, sest aganatolmu olid suu ja silmad täis ning need naised olid ise üleni tolmused kui murjanid. Viljakottide jälgimine oli meeste töö, ikkagi peremeestele vääriline, kuid kottide tassimine nõudis ka meherammu.

Lõunaks tuli masinarahvale teha korralik lõunasöök. Kui ikka lauda istub 30-40 töömeest, -naist, siis pidi olema rooga, mida pakkuda, ja katel, milles keeta. Siit tulebki väljendus - keedad süüa nagu masinarahvale (kui perenaine valmistab korraga palju toitu).

Need olid üldiselt rõõmsad päevad, sest vili sai salve, palju rahvast tuli kokku, nii noori kui vanu ning nende hulgas oli alati naljahambaid, kes lusti ja naljadega inimesi naerutasid.

Õlgedest kerkisid siinsamas kõrval õlekuhjad. Mehed tõstsid õlepahmakaid kuhja. Kuhjategijateks olid jälle väärivad naised, kes oskasid teha kuhja, mis vihma läbi ei laseks ja ka muidu oleks ilus vaadata. Ka kuhjategemisel ilmsesid erinevad “käekirjad” – ühe naise kuhi oli sihvakas ja sire, teisel matsakas, algajal kiskus ühele küljele kiiva jne.

Veel ühed jutud hoidsid mind lapsena põnevuses. Räägiti kurja silmaga inimestest, kes võivad ära kaeda. Veel meenutan linakitkujat memme, kes rääkis, kuidas ühe talu perenaine kiitnud teise talu lehma head piimaandi, aga järgmisel päeval lüpsnud lehm veresegust roosat piima. Või räägiti, kuidas oli kiidetud teise pere põrsaid – põrsad pärast seda täiu täis ja jäid kasvus kängu. Sellistel puhkudel olevat abi otsitud Koiva jõe lähedal elavalt targalt ehk nõid Surilt (nii, kuidas keegi teda nimetas). Suri kuulus ulatus kaugele ja tema arstimistest räägiti imelugusid. Ta olevat olnud hea nõid, kes vabastanud loomi ja inimesi nõidusest. Tänapäeva tähenduses võiks siis tema kohta öelda, et tal olid sensitiivi võimed. Suri oli ka maatark, kes keetis rohtu ravimtaimedest ja oli paljudel puhkudel talurahvale abiks ka siis, kui arstid olid nõutud.

Ka minu onutütrel tekkis jalale “roos” ja arstid ei osanud ravida. Lõpuks otsustati opereerida, kuid pärast operatsiooni läks jalg üha hullemaks ja arstid hakkasid rääkima luutuberkuloosist. Onunaine sõitis tütrega Tallinnast Suri juurde, kes vaatas tütarlapse jala üle ja ütles, et “roosi” ei tohi opereerida, nüüd on juba raske ravida, kuid lubas siiski proovida. Ja terveks ravis! Aga Tallinna arstidest mälestuseks jäi suur arm jalale.

Onu teadis rääkida, et vana Suri surma järel ravitses inimesi Noor-Suri, aga pojalt ei pidavat nii tugevaid sensitiivseid võimeid olema, kuid ta olevat siiski paljudel puhkudel aidanud.

(järgneb)

Õnnitleme

Karl Pettai	01.11.1929	70
Valve Kadak	11.11.1929	70
Erik Heinmaa	24.11.1929	70

Kes oli.....

TALITAJA (saksa keeles Gemeindeälteste) - Eestimaal 1817-1866.a. valla või külakogukonna juhtiv ametiisik. Valla täiskogu valis **talitaja** talumeeste hulgast, ametisse kinnitas mõisnik. 1866.aastast 1890. aastate alguseni nimetati talitajaks vallavanemat. (Vallad eksisteerisid seekord Baltimail 1866. kuni 1940. aastani).

Aastani 1917 valis vallavanema valla täiskogu taluomanike või ametnike hulgast 3 aastaks. Täiskogusse kuulusid vallakogukonna kõik täisealised liikmed, kes omasid kinnisvara või pidasid rendikohta, ja iga kümne maatamehe kohta üks esindaja. Vallavanem pidi olema talupidaja või rentnik, saanud 25 aastat vanaks ja olema ristiusku.

Vallavanema ja tema abi käsutuses seisis küllavanemad ja asetäitjad. Viimaste amet oli sunduslik ja tasuta, kuid ei võinud kesta asjaosalise nõusolekuta üle 3 kuu.

Vallavanem pidi makse sisse nõudma, seadusi jne. eeskirju teatavaks tegema ning politsei kohustusi täitma (tal oli õigus süüdlast karistada kuni 2-päevase arestiga, kogukondliku tööga või rahatrahviga kuni 1 rubla). 1919.a. sai näiteks Saue valla talitaja palka 100 marka kuus, vallavanem 1921.a. aga juba 2000 marka kuus ja 1938.aastal 40 krooni kuus.

5

GENEALOGIA KOGU ELUKS

Hjalmar Märskä

Minu esmane genealoogiline huvi tekkis kolmekümnendatel aastatel perekonnanimede eestistamise ajal. Käisin siis algkoolis ja paljudel lastel olid veel võõrapärased, eriti saksakeelsed perekonnanimed.

Kui õpetaja selgitas, et eestlaste jaoks on perekonnanimi alles saja-aastane nähtus, mistõttu seda ka liignimeks nimetatakse ja et enamuse võõrapäraseid nimesid on tõlkes päris eestipärased, siis tekkis minul kohe küsimus, mis tähendus on Märskä nimel ja kas seda on mõtet eestistada. Õpetaja arvas sellel nimel olevat seose märsiga.

Samal ajal võis Eestis iga kinokülastaja enne põhifilmi algust vändatava “Eesti Kultuurifilmi” subtiitris lugeda: filmioperaator Konstantin Märskä. Mind kiputi pidama tema pojaks, aga seda ma ei olnud. Miks oli meil ühine perekonnanimi, jäi siis vastusetu. Vastusetu jäänud küsimus tekkis ka siis, kui üks tuttav otsis aadressbüroo kaudu minu õde ja selgus, et Tallinnas elab kolm Sinaida Märskä’t.

1940.aastal ilmus äkki üks tegelane Leningradist, kes olevat minu isa õe Sofia kasupoeg. Nii sai isa teada, et kõik tema neli õde on elus ja terved, aga nende isa suri seal 1933.aastal. Rohkemaks ei jätkunud mahti, sest II maailmasõda jõudis lahingutega Eestisse.

1944.aastal sattus Saksamaal Eesti 20.diviisis minuga ühte kompaniisse üks Paul Märskä, kelle eellased olla samuti Põltsamaalt, nagu minu isal. Lubasime sõja lõppedes oletatavat sugulusvahekorda uurida, kuid tema pääses Ameerikasse, mina jäin Nõukogude Liidu raudse eesriide taha.

Isal avanes uus võimalus kontakteeruda oma õdedega Leningradis, mille tulemusena järgnesid ka kohtumised. Nägin esmakordselt oma tädisid ja sain neilt hulga suulisi andmeid ja mälestusi.

Et viiekümnendatel ja kuuekümnendatel aastatel genealoogiat ametlikult ei soositud ja tavakodanikud arhiividesse ei pääsenud, püüdsin isalt, emalt ja tädidelt saadud elulooliste andmete varal alustada vähehaaval perekonnakroonika kirjutamist. Kaugemate eellastega sugukonna uurimist ei võinud veel plaanida, sest oma aja võtsid töö, koolid, perekonna ja kodu loomine ning muud huvid.

Otsustavamalt alustasin sugukonnaloo uurimist 1971.aastal, kui olid varisenud manalasse kõik tädid, ema ja isa. Jäime ainult kaks õde ja mina oma peredega. Minu ainus isapoolne onu oli langenud juba I Maailmasõjas, siis kui mind veel ei olnudki.

Kasutasin suvepuhkuste aega, et vanemate sünni- ja kodukülades nende eellaste peaaegu sajanditaguseid jälgi leida või avastada. Suhtlemine külaelanikega ei laabunud algul eriti lüüasa, sest nad võttis mitmeid aastaid usalduse võitmiseks.

Küüditamised, sõda, metsavennad, vägivaldne kolhooside rajamine, pealekaebamised ja äraandmised – kõik need olid jätnud oma jäljed ja teinud inimesed ettevaatlikuks.

Mul siiski vedas, sain mõnedki andmed, kust sajanditaguste eellaste järglasi võiks veel leida. Samas aga tõdesin, et ilma arhiivita kaugemale ei jõua.

Kasutasin ka aadressbüroo abi ja leidsin Tallinnas selle teise, õe nimekaimu Sinaida Märska. Huvitaval kombel oli temagi tundnud huvi Märskade sugupuu vastu ja uurinud oma haru küllalt põhjalikult. Sain temalt andmeid ka Konstantin Märska kohta ja isegi mina olin temal teada.

Tundus, et aeg on muutunud veidi vabamaks ja üritasin 1973.aasta suvel pääseda Tartus ENSV Riiklikku Ajaloo Keskariivi. Tänu Konstantin Märska nimele anti mulle lugemissaali luba ja vormistati nimeline toimik nr. 2796. Sain käia seitse korda kuni 1979.aastani, siis öeldi, et siseministeeriumist oli kontroll ja rohkem lubada ei saa.

Nende aastatega jõudsin koguda peamiselt revisjoni- ehk hingekirjade ja kirikute meetrikaraamatute kaudu küllaldase materjali nii isa- kui emapoolse sugukonna kohta, mis võimaldas koostada tollase seisuga käesolevale artiklile lisatud tabeli.

Emapoolse eellaste tabeli “Elasid kord eite-taati” koostas 1977.aastal. Seal kasutasin rahvusvahelisi tingmärke. (Vt lähemalt H. Palli “Perede struktuurist ja selle uurimisest” – ENSV TA Toimetised. Ühiskonnateadused, 1974, nr.23/1 lk.64-76).

Isapoolse Märska nime kandvate Lane Jaagust (1716 – 1786) võrsunute sugukonnatabeli koostas 1978.aastal traditsioonilise puu võrana, mis paberi formaadi tõttu kujunes nii, nagu ruumi jätkus.

Raagus tamme lõigatud oksad tähistavad varakult surnud või järglasteta isikuid.

Murtud lõpuga oksad tähistavad veel lõpuni uurimata või teadmata elukäiguga isikuid.

Okste pahkjad kohad tähistavad järgmist abielu.

Oksa alguse kinnine joon tähistab kasulast.

Lehed okstel näitavad koostamise ajal veel elavaid, või teadaolevaid järglasi omavaid isikuid. Täna on nendest kuuteistkümnest veel elus kolm Eestis ja kolm välismaal.

Perekonnanimi Märska (ka Merska) pärineb Neaurme küla Märska talu nimest.

Filmioperaatori Konstantin Märska ja minu isa vaarisad Tönno ja Mart olid poolvennad ja nende emaks oli Reime Marti Mai (1798 – 1853).

Eesti Genealoogia Seltsi loomine 5.mail 1990.aastal andis uut hoogu, lootust ja uusi võimalusi, kahjuks uute olude ja seadustega ka uusi probleeme ja takistusi, mis tulevad lahendada.

Praegu on minu genealoogilised uurimised suunatud kõrvalharudele, aga peamise tähelepanu pühendan kogutud andmestiku täiuslikumale, isikukoodi ja lisaandmetega varustatud kompaksemale vormistamisele, mida eelmised tabelid ei võimaldanud.

8

Meie autoreid

HJALMAR MÄRSKA sündis Tallinnas Kopli poolsaarel 17.märtsil 1925.a.

Isa töötas Eesti raudteel, ema Sitsi vabrikus. Kaks õde on kümmekond aastat vanemad.

Koolieelikuna käis Hjalmar Kopli ja Sitsi lasteaedades. Järgnes Pelgulinna XVII algkooli lõpetamine 1939.a., Tallinna Riigi Tööstuskeskkooli lõpetamine 1943. aastal.

Õppimine jätkus Tallinnas tehnikumi õhtuses osakonnas metallide lõiketöötuse alal.

Teise Maaailmasõja puhkedes 1941.aastal töötas koolivaheajal treialina Tallinna Arsenalis, mille venelased enne põgenemist õhkisid.

1943.aasta kevadel määrati vabastatud ida-alade riigiministri määruse otsusega tööle Metallfabrik Ilmarine'sse, kust sama aasta novembris mobiliseeriti saksa sõjaväkke.

Pärast väljaõpet tegutses relvatöökojas ja peale autokooli lõpetamist Austrias teenis kuni sõja lõpuni 1945.aasta mais Eesti 20. Diviisi staabi autojuhina.

Läbis Tšehhi põrgu ja oli NSVL kinnipidamislaagrites, kust jõudis tagasi Tallinna 1946.aasta mais.

Lõpetas 1950.a. töö kõrvalt TPI Ettevalmistusosakonna, kuid otsustas tervise, poliitiliste olude, perekonnaelu ja oma kodu rajamise huvides lõpetada mobilisatsiooni tõttu poolelijäänud tehnikum, mille diplomi sai kiirendatud korras 1954.aastal..

Töötas Veskimasinatööstuses Pioneer, oli Lilleküla majavalitsuse insener ja lõpuks üle kolmekümne aasta tehases Volta, kust läks 1985.aastal mehhaniseerimise ja automatiseerimise osakonna konstrueerimise büroo juhataja kohalt pensionile.

Põhilised kõrvalhuvid on leidnud rahuldust jalgsimatkamises, Tallinna Linnamuuseumi Kodu-uurimise Ringis, Tallinna Raamatusõprade Seltsis, nüüd veel Eesti Vabadusvõitlejate Ühenduses ja Kaitseliidus.

Genealoogiline – kodulooline huvi on olnud läbi elu. Osales EGS-i asutamisel ja on selle liige ka praegu.

KODUKIRIKULE.

Heino Väli Luulekogust "Hingevalgus" 5.mail 1997

Väiksel kõrgendikul asub pühakoda.
Taevasa arm mind ootab sääl.
Astun mööda ammuikäidud rada,
Siis, kui kutsub tuttav hääl.

Oled nagu pärl, nii kuulus, kaunis,
Keskaja kunstimeistri kätetöö.
Oled lihtne, kodune ja armas,
Olgu päikseline päev või öö.

Inimpõlved siin on varem käinud,
Sind siin imetlenud, hingevalgust saand.
Siit nad igavikuteele läinud,
Kõigest ainult mälestus on jäänd.

Helde olgu iga aastasada.
Pikka iga kodukirikule sääl,
Et võiks minna ammuikäidud rada,
Siis, kui kutsub tuttav kellahääl.

Väljavõtteid loetust

"Jõgeva vald ristteel" Aja ja kultuurilooline raamat tänase Jõgeva valla territooriumist. Jõgeva, 1998

Raaduvere ja mustlased

Enam kui paar sajandit tagasi jõudsid Laiusele mustlased. Juba 1795.aasta revisjonis on Laiuse vallas nimetatud mustlasi kuus meest ja kuus naist. 19.sajandi esimese poole lõpul peeti mingil põhjusel vajalikuks koondada kõik mustlased ühte valda ja selleks valikuks saigi Laiuse. Mustlaste erirühmitus tekkis Raaduveres pärast kindralkuberneri 13. märtsi 1841.a. käsku, mil kõik Eesti aladel rändavad mustlased koondati Laiusele. Neid oli kokku olnud 44 inimest, kes kuulusid kuude sugukonda: Indus, Maddisson, Lama, Lakak, Guruni ja Welberk. Teised vallad olid siis hinganud kergendustundega, kuid päris paikseks ei jäänud mustlased Laiuselgi. 1910.aasta andmetel oli Laiuse valla hingekirjas 270 mustlast 65 perekonnast. Aegade jooksul on mustlased mitmekesisistanud kohalikku kultuurielu oma kommete ja tegevusaladega. Sõjaeelse Eesti Vabariigi päevilt tunti Laiuse valda mustlaste vallana, sest Laiuselt Vaimastvere poole kulgeva tee ääres asuv Raaduvere küla oli endiselt mustlaste päralt.

Laiuse pastor Johan Kõpp on tähendanud järgmist:

"Mustlased liikusid õige palju kogu maal ümber ja nende süüdistuste ja surmade kohta ei olnud täpseid andmeid saadaval Nad elasid talvel küla saunades ja muudes taolistes elamutes, kevadel aga kadus neist suurem hulk kuhugi teisale, vähesed püüsid paigal. Siis, kui taludel oli veel ühine küla karjamaa, leidis mustlaste hulgas küllakarjuseid. Nende ustavuse ja käitumise kohta ei olnud üldiselt midagi halba ütelda, küll aga kuuldus tunnustavaid hinnanguid, mida seletati nende kui kolija–karjakasvataja rahva hingelaadiga..."

9

Mustlased ei allunud või ei alistunud tegelikult kooliskäimise kohustusele. Ei mäleta koolide katsumise puhul üheski koolis kohanud olevat mõnd mustlase last... Usuliselt kuulus suurem enamik mustlasi vene õigeusk, luteriusulisi oli kirikuraamatu järele, kus nende tarvis oli eriosakond, 1914.aastal umbes 40 hinge."

Mustlaste elu kulges suhteliselt rahulikult kuni Teise maailmasõjani, mil saksa okupatsiooniaastail mõrvati peaaegu kõik Eestis elanud mustlased. Häving tabas siis ka Laiusel elanud mustlasi. Raaduvere küla põles aga suuremalt jaolt maha esimesel, 1941.aasta sõjasuvel. Mustlaste elu ja mustlaskeelt on uurinud akadeemik Paul Ariste, kes kirjutas mustlastele ka kooliõpikuid.

Asjakohast nalja

KUULSATEST MEESTEST

Üks daam kaebas Mark Twainile oma mehe peale: "Mitte ei suuda teda mõista. Vahel on ta mehine, vahel aga jälle nagu vanaeit."

"See tuleb pärilikkusest," märkis Twain. "Ei tohi unustada, et pooled tema esivanematest olid mehed, pooled naised."

Üks austaja küsis kord Heinrich Heinelt:

"Millest see tuleb, et teist on saanud kuulus luuletaja, teie onu Solomon aga on rikas pankur?"

Heine vastas: "Minu ema luges meelsasti luuletusi, sellepärast sai

ka tema pojast poeet, tema ema luges röövliljutte ja pojast saigi pankur."

Prantsuse romaanikirjanikult Dumas'lt küsis keegi pilgates: "Teie isa oli mulatt, kas pole tõsi?"

"Õige," vastas kirjanik, "minu isa oli mulatt, minu vanaisa neeger, minu esivanemad olid ahvid ja minu suguvõsa algab sealt, kus teie oma lõpeb."

Kuulsus.

Vanalt Victor Hugolt küsiti kord, millal ta oma pika elu jooksul

kõige selgemini märkas oma kuulsust.

Hugo mõtles hetke ja jutustas siis:

"Kui hiljuti teatrist koju tulin, ei ärganud teenija minu helistamise peale. Juba hulk aega ukse taga oodanud, tekkis minul loomulik vajadus ja Sel hetkel möödus vana tööline, labidas seljas. Nähes mind hüüdis ta: "Kas sul häbi ei ole, vana siga – just Victor Hugo maja ees!"

Kuna varem on leht lubanud käsitada ka edaspidi eugeenika teemat, siis avaldame siinjuures artikli ajalehest "Lõbusad jutud ja naljad" 1907.a.

UUSI ARWAMISI SUGULUSABIELUDE KOHTA

Kas on abielud sugulaste wahel hädaohtlikud?

Meie ajal ei wõeta abiellumise juures pea kunagi arwesse terwishoidlisi nõudeid tõuparanduse alal ja selle paratamatuks tagajärjeks osutub just alawäärtusliste laste sünd. Juba wanast ajast saadik on isegi harimata rahwa hulgas walitsenud teatud umbusaldus selle kohta, et abiellumine sugulaste wahel on enam ehk wähemal määral "patt were wastu", kuigi selles ei oldud just küllalt teadlik. Arwatakse üldiselt, et sugulaste abielust sünniwad ikka nõrgad ja kidurad lapsed, mille tõenduseks tuuakse ette walitewate würstide ja kuningate perekondi, kus abiellutakse harilikult sugulastega ja millised on sellepärast enamasti degenereerunud. Elawaks näiteks selles suhtes tuuakse esile muuhulgas Friisi saari Põhjamere rannikul ja ka meie wäiksemaid saari (Ruhnu, Kihnu, Wormsi, Pakri ja muid), kus elanikud põlwenewad rootslastest ja "saare õiguse" põhjal peawad abielluma ainult kohapealsete inimestega. Selle tagajärjeks olewat esiteks wähenenud sigiwus, siis üldine waimunõtrus, mis awaldub eriti pärandatawa waimuhaiguse näol. Kuid mõneltpoolt tõendatakse, et sellepärast ei tarwitse abielu sugulaste wahel weel olla kahjulik ja terwisewastane igal juhusel, sest on küllalt tulnud ette fakte, kus sugulaste abielust sünninud lapsed on pärinud oma wanematelt hulgana nende häid omadusi.

Siiski kõiki wanemate omadusi ei saa laps pärida kõigiti paralleelselt, sest need omadused ei sobi sageli üksteise kõrwale. Näiteks ei päri laps ühel ja samal ajal isalt siniseid ja emalt pruune silmi, sest tema silmad tulewad enamasti ikka pruunid sel lihtsal põhjusel, et pruun karw awaldab päriwuses kõige suuremat mõju.

Sellejuures ei ole aga sinised silmad weel hoopis kadunud, nad on waid warjatud ja tulewad korraga nähtawale jälle pärastiste laste juures. Mõnikord wõib pruunisilmalistel wanematel olla sinisilmaline laps, nimelt sel korral, kui pruunid silmad peituwad enne seda wanemate organismis juba warem päritud kujul. On pandud ühtlasi tähele, et sinisilmalistel wanematel on sünninud enamasti ka sinisilmalised lapsed. Nende omaduste kokkupuutumiseks on kõige enam võimalusi loomulikult sugulaste abielude juures. Mõnesuguseid haigusi ja kuritegewusele kalduwaid omadusi on leitud sageli warjatud seisukorras ja sellepärast on just sugulaste abielude juures kõige suuremaks hädaohuks need warjatud omadused, mis wõiwad õige kergesti jälle nähtawale ilmuda järeltulewa soo juures. Teisest küljest aga toonitatakse, et sugulaste abielud edustawad häid warjatud waimuandeid ja rõhutatakse, et sellane abielu on täiesti hädaohutu, kui kumbagil abiellujatest pole warjatud halbu kalduwusi. Kui aga tahetakse otsustada sugulaste abielu võimalikult õieti, siis on hädawajalik tunda enne mõlemi abielluwa poole esiwanemaid ja loomulikult üsna täpselt.

Soovitame lugeda

Maalehe Raamat on sarjas "Enne Pariisi käi Nuustakul" välja andnud 7 raamatut: **Aegna / Tõrva, Helme, Hummuli / Vormsi / Hüpassaare / Valjala / Tuhala / Palamuse**. Ilmumisel on **Pärnu**. Järgnevalt mõned väljavõtted:

Tiit Lääne. **Palamuse**. "Palamuse nime tekkimist on seletatud mitme legendiga. Üks neist räägib, et Kärkna kloostri mungad tulnud Amme jõe mööda üles ja leidnud praeguse Palamuse kohal kõrge kaldapealse suurte puudega. Emakaru oli mõmisenud tihnikus. Kui nad leidsid siinsed kolm allikat, siis pidasid nad seda kohta tähenduslikuks ja ehitasid kiriku.

Teise legendi kohaselt leidsid kloostri mungad jõe kaldalt kõrgema koha, kus põlenud maa. Arvati, et sellest tuletati Palamuse nimi: Põlengu, Palangu, Palamuse...

Ja kolmas lugu räägib, et kord läinud krahv sulasega jahile ja eksinud paksus metsas ära. Mehed näinud karu, keda jälitades jõutud metsa sees seisva palvemajani. Karu pesa olnud altari ees. Mehed lasknud karu maha ja söönud liha. Ilm olnud kangesti palav ja meestel janu. Samas olnud aga selge veega allikas ja kui janu kustutatud, leitud ka kodutee. Tänutäheks lasknud krahv sinna paika kiriku ehitada. Nimi Palavuse muutunud rahvasuus ajapikku Palamuseks."

Bruno Pao. **Valjala.** “Küla oli Eesti keskne asustusüksus. Perede asutatud talude koondumine küladeks oli seotud ühise maakasutuse ja turvatunde loomisega ühisabi näol. Kord tekkinud küla püsis sajandeid.

Valjala külade loetelu on jälgitav Taani ajast. Säilinud vakuraamatute ja revisjonilehtede põhjal saab peamist teavet taludest ja nende peremeestest ning koormistest. 18.sajandi lõpus aga pandi hingeloendites kirja kõik pereliikmed ning selgus ka elukohtade vahetus. Kirikuõpetajate peetud meetrikaraamatud lubavad Valjala kihelkonna elanikest, küladest ja mõisatest saada ülevaadet 1679.aastast alates. Neid allikaid kasutatakse tänapäeval sugupuude uurimiseks.”

Johannes Jürisson. **Hüpassaare.** “Jüriõue. Kunagi oli siin umbes 100 hektari suurune jõukas talu ilusa palgimetsaga. 19.sajandi lõpuaastail põles elumaja maha. Ehitati uus, veelgi kenam mitmekorruseline ja võlvitud keldritega. Nõukogude ajal küüditati elanikud Siberisse. Hooned lagunesid. Talu kõrval saunas on sündinud kirjanik A.H. Tammsaare ema Ann Backhof. Tema vendadest Jürist ja Hansust said kooliõpetajad, Anne haridus jäi aga puudulikuks. Töö ja aina töö oli tolle aja maatüdruku saatus. Ann abiellus Suure-Jaani lähistel asuvast Põhjaka külast pärineva Peeter Hanseniga. 1872.aasta jüripäeva paiku sõitis noorpaar Järva-Madise kihelkonda Albu valda, kus Peeter oli ostnud talukohta. Seal olid hinnad odavamad, kui Suure-Jaani ja Viljandi ümbruses. Mis sest, et rohkesti soid-rabasid ja metsad ei kajanud huigates nii heledasti vastu kui Jüriõuel. Tänapäeval tähistab Anne sünnikohta mälestuskivi.”

ESIKLAPSED ON TÖSISED, PESAMUNAD SARMIKAD

Sündimise järjekorral on inimese iseloomule ja karjäärivalikule suurem mõju, kui tervisel, rikkusel ja ühiskonnaklassil - selgus uurimusest.

Teadlane Frank Sulloway on vendade ja õdede eduteooria kallal töötanud 26 aastat ning uurinud rohkem kui 6000 inimest. Esiklapsed on tavaliselt täiusetootjad, tõsised ja usaldusväärsed. Sulloway avastas, et 23 astronautist 21 on oma peres vanimad lapsed.

Keskmisena sündinud lapsed on enamasti pidanud maast madalast harjuma sellega, et vanematelt vähem tähelepanu saavad. Hilisemas eas otsivad nemad sagedamini psühhiaatri abi kui nende õed – vennad.

Pesamunad kasutavad tähelepanu köitmiseks oma sarmi. Väga paljud müügiialal tegutsevad inimesed on perede noorimad võsud.

VANAEMA LAULIK

Rafael Tuisk

Meie peres säilitatakse minu emapoolse vanaema *Emilie Prommi* /neiuna Aal/ laulikut. Emilie sündis 14.04.1870.a. Kundas. Suur osa laule on kirja pandud 1886.aaastal. L. Koidula, M. Veske, M. J. Eiseni jt. autorite kõrval on rida tollal lauldud tundmatute autorite laulude sõnu. Nende hulgast valisin välja laulu “Silmavesi”. Laulude juurde on hiljem tehtud märkuseid nagu: “Kooris lauldi, kui veel laps olin” ja “Meeleldi lauldud laul sellal, kui noor olin”

Silmawesi

Kui inime kord sünnib ilmale
Siis - lapse kombel nutab
wäetike.
Ja õnnistates paneb ema kätt
Siis lapse pähe oma silma wett.
Laps kasvab rõemu sees ja waewas
ka.
Ja mis ta'p mõista öelda sõnaga
Siis süda räägib seda selgeste
Ja silma weega - Ja silma weega -

Tänu emake!
Sääl kasvab meheks üles pisike,
Ja tütarlapsesst kena neiuke.
Naad lähwad paari, saawad laulatud
Ja silma weega truudust lubatud.
Nüüd tuleb rõemu hulka wiletsus
Ja mehe südant täidab kurwastus.
Waad naine loodab taewa Isa peal
Ja silma weega ja silma weega
ütleb loodan weel.

Mees läheb wanaks, tuleb wiimne tund.
Hing, ihu wäsind, nõuab surma und.
Ta omaksed ta ümber leinavad
Ja silma weega ärdast nuttawad.
Ent surija ju taewa rõemu näeb
Ja palwes oma lapsi õnnistab.
Nüüd hingab weel, nüüd sureb rahuga.
Weel silmawesi, weel silma wesi.
Jumal Teiega!

Just selle laulu valis Rafael Tuisk paljude hulgast välja käesoleva aasta suvel.

Rafael Tuisk'u mälestades (25.11.1921 – 13.09.1999)

Rafael Karli p. Tuisk sündis Tallinnas. Isa oli autojuht ja ema kooliõpetaja. 1922.a. kolisid vanemad Harjumaale Saue valda ja pidasid talu kuni kollektiviseerimiseni 1949.a. Õppis Tallinna Vesterbergi algkoolis ja Tallinna II Gümnaasiumis (reaalis). Astus Tartu Ülikooli Põllumajandusteaduskonda 1942, mille lõpetas 1947. 1948.a. ta abiellus.

Rafael Tuisk alustas tööd 1947 Põllumajandusliku Ühistegevuse Keskliidu Tootmisosakonna agronoomina, kust aasta pärast viidi üle Harjumaale Täitevkomitee Põllumajandusosakonna peaaagronoomiks. Alates 1953. aastast töötas põllumajandusministeeriumis loomakasvatuse spetsialistina. Oli veel sama ministeeriumi Sovhooside Peavalitsuse vanemzootehnikuks. Alates 01.05.1965. oli ENSV Põllumajandusministeeriumi Loomakasvatuse Valitsuse (Peavalitsuse) juhataja asetäitja kuni pensionile minekuni 15.03.1986.

Rafael Tuisk andis suure panuse vabariigi lüpsjate kutsemeisterlikkuse tõstmiseks. Tema organiseerimisel ja juhtimisel rakendati lüpsjate väljaõppe süsteem rajoonide peazootehnikute-lüpsiinstruktorite juhendamisel. Tehti ära suur töö piima kvaliteedi tõstmiseks: hakati korraldama piimafarmide iga-aastasi ülevaatusi ja kvaliteetse piima tootmise konkursse. Õige lüpsitehnika propageerijana juhtis ja korraldas ta palju aastaid lüpsivõistlusi, korraldades ka lüpsjate treeninglaagreid.

Väga hea loomakasvatuse spetsialistina õnnestus tal käia tollal harukordsetel väliskomandeeringutel, kuigi ta polnud isegi mitte kommunistliku partei liige. Näiteks, 1976.a. käis ta Taanis ning teaduslik – tehnilistel komandeeringutel Saksa Liitvabariigis 1979.a. ja Soomes 1980. Rännuhuvilise inimesena käis ta turistina mitmes teises riigis. Tõeliseks sündmuseks oli venna külastamine Austraalias 1971 ja külaskäik Šveitsi 1973.a.

Energilise inimesena osales ta mitmetes töövälistes tegemistes, näiteks oli ta valitud Põllumajanduse Teaduslik-Tehnilise Ühingu loomakasvatuse sektsiooni esimeheks, ühingu “Teadus” põllumajandussekttsiooni büroo juhatuse liikmeks ning Eesti Loomakasvatuse ja Veterinaaria Teadusliku Uurimise Instituudi teadusliku nõukogu liikmeks.

Rafael Tuisk esines sageli erialaste loengute ja ettekannetega mitmesugustel kursustel ja õppustel. Ta oli agar loomakasvatuse propageerija ajalehtedes, ajakirjades ning raadio ja televisiooni kaudu. Ta oli rea erialaste raamatute kaasautor, sh. “Söötmise ABC” ja paljude loomakasvatusteemaliste raamatute retsensent.

1974.a. omistati talle teenelise zootehnika aunimetus ning 1981.a. autasustati medaliga “Külvaja”

Kollegide mälestusse on ta jäänud väga hea piimakarjanduse asjatundjana.

Ada Treumuth

Kuna Rafaeli endine kaastöötaja tema töövälises tegevuses genealoogiat ei nimeta, siis võib arvata, et ta sellega asus tegelema alles pensionipõlves. Igatahes oli ta EGS-i liige seltsi asutamise esimestest päevadest ning 1995.a. valiti ta Tallinna osakonna juhatajaks, millisel postil oli surmani.

Laualehe toimetus:

Toimetaja:

Tehniline toimetaja:

Liikmed:

Ants Roomets

Pille Mäerand

Ants Härma, Hjalmar Märksa

Telefon 6 775 011

Kirjad: 12614, Akadeemia 70 - 13

E-mail: pillem@emkk.ee